

τῆς θεωρίας τῶν καθ' ὅλου, καὶ ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας τῶν καθ' ἕκαστα, ἧτις χρειάζεται πολυκαιρίαν καὶ περιστάσεις. Διὰ τοῦτο οἱ νέοι, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Ἀριστοτέλους, γίνονται μὲν μαθηματικοὶ καὶ φυσικοὶ, ἀργούσιν ὅμως καὶ ἀποκηρύσσουσιν φρόνησιν, διότι λείπει ἀκόμη εἰς αὐτοὺς ἡ ἐμπειρία τῶν καθ' ἕκαστα. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ σημειώσωμεν καὶ κατὰ τὴν διαφέρειν, Βουλὴν, Εὐβουλίαν καὶ Εὐστοχίαν. Βουλὴ λοιπὸν εἶναι ἡ ζήτησις καὶ σκέψις περὶ τινος πράγματος πρακτέου ἢ μὴ πρακτέου. Εὐβουλία, ἡ ὀρθότης τῆς βουλῆς, Εὐστοχία δὲ, ἡ ταχεῖα καὶ χωρὶς λόγον ἐπιτυχία τοῦ ζητουμένου.

Τὸ πρῶτιστον ἔργον τῆς φρονήσεως εἶναι νὰ κρίνῃ καὶ νὰ συμπεραίνῃ ἀπὸ τὰ γεγονότα, ἢ καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς φαινομένας περιστάσεις, περὶ τῶν πρακτέων εἰς τὸ παρὸν ἢ εἰς τὸ μέλλον. Ἡ ἀρετὴ αὕτη εἶναι ἡ πλέον ἀναγκαία εἰς τὸν ἄνθρωπον, διὰ τὸ πλῆθος τῶν διαφόρων φυσικῶν καὶ ἠθικῶν κινδύνων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εὐρίσκεται ἡ ζωὴ τοῦ καθ' ἕκαστην περικυκλωμένη. Οὕτω παραδείγματος χάριν, ἡ φρόνησις μᾶς διδάσκει νὰ μὴν ἐμπιστευώ-

στευώμεθα εἰς ἄνθρωπον, ὅς τις ἐστάθη προ-
 ἕστης, ἢ ἐπίορκος· νὰ μὴν ἀφιερῶμεν τὰς ὑ-
 ποθέσεις μας εἰς ἄνθρωπον ἀμαθῆ καὶ κακοή-
 θη· νὰ μὴν ἀφίνωμεν τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκ-
 νων εἰς παιδαγωγούς ἀγραμμάτους, καὶ εἰς ὑ-
 πηρέτας ἢ δούλας κακοήθεις. "Ὅς τις κατα-
 φρονεῖ τὰς συμβουλὰς τῆς φρονήσεως, εἶναι ἀ-
 δύνατον νὰ ἀποφύγῃ τὴν τιμωρίαν τῆς τοιαύτης
 παραβάσεως· μετανοεῖ, πλὴν ἀφοῦ πάθῃ, ἐ-
 νῶ ἢ δύνατο νὰ ἀποφύγῃ καὶ τὴν ζημίαν καὶ
 τῆς μεταμελείας τὴν πικρίαν.

Συστατικὰ τῆς φρονήσεως εἶναι ἡ πρό-
 βλεψις καὶ ἡ διάκρισις. Ἡ πρόβλεψις στέκει
 εἰς τὸ νὰ προφυλαττώμεθα ἀπὸ τὸν κίνδυνον,
 συλλογιζόμενοι τὰ ὀλέθρια ἐπακόλουθα, τὰ
 ὅποια συνεπιφέρει ἢ πάθος ἤδη συλλαμβανό-
 μενον, ἢ ἐπιχείρησις τολμηρὰ καὶ ἀσόχαστος.

Ἡ διάκρισις δὲ πάλιν στέκει εἰς τὸ νὰ
 φυλάττωμεν τὰ καθήκοντα, εἰς τὸ νὰ διακρί-
 νώμεν τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ ἀπρεπές, τὸ ὠφέλι-
 μον ἀπὸ τὸ βλαβερόν, καὶ μάλιστα, νὰ μὴ
 λέγωμεν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων τίποτε ἀ-
 νάξιον ἢ παράκαιρον. "Ὅταν οἱ Λακεδαιμόνιοι
 ἐσυνάζοντο εἰς τὴν κοινὴν τράπεζαν, ὁ γερον-
 τό-

τότερος δείχνων εἰς τοὺς ἄλλους τὴν θύρα τοῦ ἀνακλινηρίου, ἔλεγεν· „Ἐνθυμεῖσθε ὅτι „ἀπ' ὅσα ἐλαλήθησαν ἐδῶ, ἕν πρόπει οὐδὲ „μία λέξις γὰρ ἐκβῆ ἔξω“.

Αὗται εἶναι αἱ κυριώτεραι προσωπικαὶ ἀρεταὶ τοῦ ἀνθρώπου, τὰς ὁποίας δηλαδὴ ἕκαστος ἀνθρώπος χρεωστῆ γὰρ ἔχει καὶ γὰρ φυλάττει διὰ τὴν εὐδαιμονίαν του, καὶ διὰ γὰρ ἦναι τοῦ πολιτικοῦ συστήματος μέλος χρήσιμον καὶ ἔντιμον· διότι εἰς τὸν κοινωνικὸν ἀνθρώπον τῶν ἀρετῶν ὡς καὶ τῶν κακιῶν τὰ ἀποτελέσματα, καὶ ἂν ἦναι προσωπικά, δὲν περιορίζονται εἰς μόνον αὐτὸν τὸν ἐνάρετον ἢ κακὸν, ἀλλ' ἔχουν καὶ εἰς τοὺς συζῶντας ἐπιρροὴν μᾶλλον ἢ ἥττον μεγαλητέραν. Διὰ τοῦτα εἰς ὅποιαν πόλιν ἐπιστατῆ φρονήσις, τὸ Κοινὸν στοχάζεται καὶ τὰς προσωπικὰς ἀρετὰς κοινὸν καλὸν, καὶ τὰς ἀτομικὰς κακίας κοινήν ζημίαν· ὅθεν μεταχειρίζεται τρόπους φρονίμων, διδασκαλεῖα, παιδαγωγεία, καὶ ἄλλα τοιαῦτα μέσα, ἐπιτιμῆσαι γὰρ αὐξάνωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐναρέτων πολιτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ τῶν εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους Χρειῶν.

Ὁ ὀργανισμὸς τοῦ ἀνθρώπου, αἱ φυσικαὶ του κλίσεις, ἡ ἀδυναμία καὶ αἱ χρεῖαι του, εἶναι τόσαι ἀναντίρρητοι ἀποδείξεις ὅτι τὸ θεῖον Δημιουργοῦ του εἶναι νὰ ζῆ βίον κοινωνικὸν, διότι χωρὶς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ζωῆς δὲν ἐμπορεῖ νὰ φυλάξῃ τὴν ὑπαρξίν του, νὰ ἀναπτύξῃ τὰς δυνάμεις του, νὰ τελειοποιήσῃ τὰ προτερήματά του, καὶ νὰ περάσῃ ζωὴν εὐδαίμονα. Τί ἤθελε γενῆν βέβαια τὸ βρέφος, ἂν εὐθύς ἀπὸ τὴν γέννησίν τε δὲν τὸ ἐπερίθαλπε καμμία χεὶρ βοηθητικὴ καὶ ἀγαθοποιός; ὁ θάνατος δὲν ἤθελεν ἀργήσῃν νὰ τοῦ ἀρπάσῃ ἔρημον καὶ ἀβοήθητον ζωὴν. Πάλιν εἰς τὴν παιδικὴν καὶ νεανικὴν ἡλικίαν του ὁ ἀκοινωνήτος ἄνθρωπος ἤθελεν εἰσθεῖν ζῶον ἄγριον, δυστυχὲς, μὲ ἰδέας ὀλίγας καὶ συγκεχυμένας, ἀμαθὲς καὶ ἀπειροσ τῶν ἀναγκαίων ἀναπαύσεων τῆς ζωῆς, βυθισμένος εἰς τὴν ὀκνηρίαν, καὶ εἰς τὴν ἀκόλουθον τῆς ὀκνηρίας ἀηδίαν.

Εἰς

Εἰς δὲ τὴν γερουτικὴν τοῦ ἡλικίαν, ἢ ἐπιστροφή τῆς σωματικῆς ἀδυναμίας, ἢ ἀσθενεία τοῦ μνημονικοῦ καὶ τῶν ἄλλων λογικῶν δυνάμεων, τὸν κόμει, ὡς καὶ εἰς τὴν βρεφικὴν, καὶ ἔχει χρεῖαν τῆς βοηθείας τῶν ἄλλων. Τέλος πάντων, ἡ χρεῖα αὕτη γίνεται ἀπόρη πλέον αἰσθητῆ εἰς τὰ δεινὰ συμβεβηκότα καὶ εἰς τὰς ἀρραστίας. Ὁ Θεὸς πρὸς τούτοις ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνθρωπον δυνάμεις καὶ προτερήματα, τὰ ὅποια τὸν καταστένουσιν ἐπιτήδειον εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν· τοιαύτη εἶναι ἡ δύναμις τοῦ προφορικοῦ λόγου, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐμποροῦμεν συναλλήλως καὶ φανερόνως τὰς ἰδέας μας, καὶ αἱ χεῖρες, τὰ δαυμαστὰ ταῦτα καὶ ὄντως ἄξια ψυχῆς λογικῆς ὄργανα. Βλέπομεν ὁμοίως καὶ περὶ τῶν προτερημάτων, ὅτι ὁ Θεὸς ἠθέλησε καὶ τὰ διαμοιράσῃ διαφόρως μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, διὰ καὶ βοηθοῦνται συναλλήλως εἰς τὰς διαφόρους χρεῖας των. Πανταχόθεν λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος φέρεται εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν, ἀπὸ τὰς φυσικὰς χρεῖας, ἀπὸ τὴν φυσικὴν κλίσιν τῆς συμβιώσεως, καὶ ἀπὸ τὰς κοινωνικὰς διαθέσεις, τὰς ὁποίας ἔλαβε παρὰ τοῦ δημιουργοῦ του· ὥστε θέλημα Θεοῦ

Θεοῦ καὶ ἀνάγκη φυσικὴ εἶναι νὰ ζῶμεν βίον κοινωνικόν· ὅθεν συμπεραίνεται ἀναντιρρόητως ὅτι ἔχομεν δικαιώματα καὶ χρέη νὰ ἐκπληρώσωμεν συναλλήλως κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἂν θέλωμεν νὰ ἀρέσωμεν εἰς τὸν Θεόν, καὶ νὰ ζῶμεν εὐτυχεῖς. Τὰ χρέη ταῦτα εἶναι αἱ κοινωνικαὶ ἀρεταί, ὡς ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀγαθοποιία, κ. τ. λ. περὶ τῶν ὁποίων θέλομεν ὀμιλήσειν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Περὶ τῆς ἀνθρωπίνης Κοινωνίας καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολιτικοῦ Δικαιώματος.

Η' ἀνθρωπίνη λοιπὸν κοινωνία εἶναι συν-ἀθροισις ἀνθρώπων, σκοπὸν ἔχουσα τὸ κοινὸν εἰς ὅλους καλόν. Δύο εἶναι τὰ εἶδη τῆς κοινωνίας ταύτης· ἡ μὲν μερικὴ, ἡ δὲ κοινὴ. Μερικὴ κοινωνία λέγεται, ὅταν συζῶσι τινὲς ἀνθρώποι, ὡς ὁ ἀνὴρ μὲ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ γυναῖκα, οἱ γονεῖς μὲ τὰ τέκνα των, καὶ ἄλλαι τοιαῦται κατὰ μέρος συμβιώσεις. Κοινὴ δὲ κοινωνία εἶναι, ὅταν πολλὰ τοιαῦται μερικαί

κοινωνίαι συγγέλωσιν ὁμοῦ· ὅθεν γίνεται φανερόν, ὅτι αἱ κοινωνίαι εἶναι ἄλλαι μεγαλύτεραι, καὶ ἄλλαι μικρότεραι· καὶ αὐτὸ δὲ ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ πλέον περιεκτικὴ καὶ παγκόσμιος κοινωνία, ὅλας τὰς ἄλλας περιλαμβάνουσα. Εἰς τὴν παγκόσμιον ταύτην κοινωνίαν θεωροῦνται τὰ ἔθνη· λέγεται δὲ ἔθνος, πλῆθος ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι λαλοῦν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, καὶ ἔχουν γενικῶς τὴν αὐτὴν διοίκησιν. Εἰς ἕκαστον ἔθνος περιλαμβάνονται ἄλλαι μικρότεραι κοινωνίαι ἀνθρώπων, αἱ ὅποια συγκροτοῦν τὰς πόλεις, τὰς κομποπόλεις, καὶ τὰ χωρία. Ταῖς ἔθνη ἔχουν διαφόρους διοικήσεις, αἱ ὅποια λέγονται καὶ Πολιτεῖαι. Ὅταν ἡ φροντίς τῆς διοικήσεως παραδίδεται εἰς ἓνα μόνον ἄνθρωπον ὑποτασσόμενον εἰς νόμους, λέγεται Μοναρχία, ἢ διοίκησις μοναρχικὴ· ὅταν παραδίδεται εἰς πολλούς, εἶναι ἢ Ἀριστοκρατία, ἢ Δημοκρατία. Ἀριστοκρατία, εἴαν ἡ διοίκησις εὐρίσκειται εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀρίστων, τῶν καλυτέρων δηλαδὴ πολιτῶν καὶ διὰ τὸ γένος καὶ διὰ τὴν παιδείαν καὶ διὰ τὸν πλοῦτον· Δημοκρατία, ὅταν ὁ δῆμος, ἢ γινῶν ὁ λαὸς ἔχη τὴν ἐξου-

ξουσίαν. Τυραννία δὲ ἢ Δεσποτεία λέγεται, ὅταν εἷς μόνος ἐξουσιάζῃ χωρὶς νόμων ὑποτάσσεται εἰς νόμους. Ἐκάστη ὁμῶς τούτων τῶν διοικήσεων εἶναι διαφόρως συγκερασμένη, ὅθεν γεννῶνται καὶ διάφοροι μορφαὶ τοῦ αὐτοῦ εἴδους τῆς διοικήσεως. Εἰς τὴν μοναρχικὴν διοίκησιν, παραδείγματος χάριν, ἄλλοῦ λαμβάνεται ὁ βασιλεὺς κατ' ἐκλογὴν, καὶ ἄλλῃ βασιλεύει κατὰ κληρονομίαν. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ᾖναι, δὲν δίδεται κατὰ τὴν λέξιν, ἀπόλυτος οὔτε Μοναρχία, οὔτε Ἀριστοκρατία, οὔτε Δημοκρατία, οὔτε Τυραννία· διότι καμμία δὲν ἐμπορεῖ τότε νὰ βασταχθῇ καθ' ἑαυτήν· ἀπολύτως, ἀλλ' ἐκτρεπόμεναι διαλύονται καὶ φθείρονται ἐξίσου, ὡς καχεκτικὰ καὶ σεσηπότα σώματα. Ὅποῖον λοιπὸν καὶ ἂν ᾖναι τὸ εἶδος τῆς διοικήσεως, ἀπὸ τὰ τρία πρῶτα τοῦλάχιστον, πρέπει ἀναγκαίως νὰ ἀποτείνεται εἰς τὸ κοινὸν καλόν· ὅθεν εἰς πᾶσαν πολιτείαν αἱ πράξεις καὶ αἱ ἐπιχειρήσεις κρίνονται ὄχι τόσοσιν κατὰ τὴν μερικὴν ἀφέλειαν, ὅσον κατὰ τὴν κοινήν· διὰ τῆτο εἰς τὴν πολιτείαν ἐμπορεῖ νὰ φαίνεται ἄδικον ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον εἶναι συγχαρημένον εἰς τὴν φυσικὴν κατάστα-

σιν τοῦ ἀνθρώπου : Ἐκ τούτου συμπεραίνεται
 τί εἶναι τὸ φυσικὸν δίκαιωμα τῶν ἀνθρώπων,
 καὶ τί τὸ πολιτικόν . Ἐπὶ πρῶτον εἶναι ἰσό-
 χρονον, μὴ τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ ἀμετά-
 βλητον . Τὸ πολιτικὸν ὅμως ἐγενήθη μὴ τὸν
 καιρὸν, καὶ εἰσῆλθῃ ἀπὸ τῆν ἀνάγκην τῶν
 περιστάσεων . Τοιοῦτον φυσικὸν καὶ ἀμετάβλη-
 τον δίκαιωμα εἶναι τὰ τέκνα ναυέβωνται τοὺς
 γονεῖς, κ. τ. λ' . Τὰ πλείοτερα ὅμως ἀμοιβαῖα
 χρέη τῶν πολιτῶν, ὅποια, λόγου χάριν, εἶναι
 ὅς ἀποβλέπουσιν οἰκοδομᾶς, ἐμπορικᾶς, συναλ-
 λάγματα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἐγενήθησαν με-
 τὰ τῆν κατασυστῆν τῶν πόλεων . Ὁμοίως καὶ
 τὰ πρὸς τοὺς ἡγεμόνας χρέη ἐσυστάθησαν,
 ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι ὄντες κατεργαῖς διγρημένοι
 εἰς χωριστὰς οἰκογενείας, συνηλθον καὶ ἐνη-
 πιστεύθησαν εἰς ἓνα τὴν πρόνοιαν τῶν ἰδίων
 αὐτῶν συμφερόντων, καὶ τὴν υπεράσπισιν τῆς
 ζωῆς καὶ τῆς καταστάσεώς των . Ἐντεῦθεν
 προῆλθον καὶ προέρχονται πόλεμοι μεταξύ
 διαφορῶν ἡγεμόνων . Ἐντεῦθεν καὶ ἄλλα πολ-
 λά ἀξιώματα τοῦ πολιτικοῦ δικαίωματος, ἀ-
 ποβλέποντα τὴν διατήρησιν τῆς κοινότητος ἐκά-
 στῆς πόλεως καὶ ἕθους . Ὅσον ἄμα καὶ ἀμ

διστ

ΜΕΡΟΣ Β'. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'. 213

διαφέρει τὸ πολιτικὸν δικαίωμα ἀπὸ τὸ φυσικόν, εἶναι βέβαιον, ὅτι τὸ πρῶτον ἐπιστήριζε-
ται ἐπάνω εἰς τὸ δεύτερον, καὶ ὄχι μόνον
προῆλθεν ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ἀκόμη εἶναι καὶ τε-
λειοποιήσις τῆς φυσικῆς καταστάσεως τοῦ ἄν-
θρώπου, καὶ τῆς ἐλευθερίας του, ὡς εὐκόλως
ἀποδείκνυται.

Θεωρούμενοι οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν φυσικὴν
κατάστασιν, εἶναι ἴσοι· ἀλλὰ χρέη δὲν ἔ-
χουν παρά ὅσα πηγάζουν ἀπὸ αὐτὴν τὴν φύ-
σιν τοῦ ἀνθρώπου· ἀλλ' ἐπειδὴ αὕτη εἶναι κοι-
νὴ εἰς ὅλους καὶ ἡ αὕτη, πάντες λοιπὸν φυσικῶς
καὶ κατὰ μέρος θεωρούμενοι εἶναι ἴσοι·
Ἐκ ταύτης τῆς ἰσότητος γεννᾶται ἡ λεγομένη
φυσικὴ ἐλευθερία, ἥτις θέλει νὰ εἴπῃ ὅτι ἕ-
καστος ἄνθρωπος φυσικᾶ θεωρούμενος καθ' ἑαυ-
τὸν, ἔχει ἴδιον ἀτομικὸν δικαίωμα, καθ' ὃ
εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς θέλησιν τοῦ ἄλ-
λου. Εἰς τὴν πολιτικὴν ὁμῶς κατάστασιν, ἂν
ὁ καθεὶς ἦτον αὐτεξούσιος καὶ κύριος ἀνεξάρ-
τητος εἰς ὅλας τὰς πράξεις του, ἡ τὸση ἐλευ-
θερία ἤθελε προξενήσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην
κοινωνίαν σύγχυσιν καὶ ταραχὰς, ὅπου μάλι-
στα ἤθελαν συνέρχεσθαι ἀντιμαχόμενοι σκο-
ποὶ

ποιὶ καὶ τέλος κέρδους ἢ πλεονεξίας. Διὰ τούτο εἰς τὴν πολιτικὴν κατάστασιν εἶναι Νόμοι περιορίζοντες τὴν φυσικὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου, περιορίζοντες τὰς ἐνεργείας, καὶ παιδεύοντες τὰς καταχρήσεις αὐτῆς.

Δὲν πρέπει ὅμως ἐπὶ τούτου νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ περιορισμὸς εὗτος ἀνατρέπει τὸ φυσικὸν αὐτεξούσιον εἴτε ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου. Απεδείξαμεν ἄλλοτε ὅτι οἱ πολιτικοὶ νόμοι ἔχουν τὴν ἀρχήν τω ἀπὸ τὸ φυσικὸν δικαίωμα, τοῦλάχιστον μακρόθεν. Λοιπὸν οἱ πολιτικοὶ νόμοι ζητοῦν ἀπὸ τὸν κοινωρικὸν ἀνθρώπον αὐτὸ τοῦτο, τὸ νὰ πράττῃ καὶ νὰ ζῇ συμφώνως μὲ τὸ φυσικὸν δικαίωμα, καὶ μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον. ὥστε ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἐλευθερία φυσικὴ ἀπὸ μόνην τὴν ἐξουσίαν τῆς καταχρήσεως στερημένη. Ὅθεν γίνεται φανερόν ὅτι ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία τελειοποιεῖ τὴν φυσικὴν, εἶναι πλέον συμφώνως μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ ἀπολούσως ἐμπορεῖ δικαίως καὶ ὀνομάζεται φυσικὴ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου τελειοποιημένη. Ἐπειδὴ τῶντι ὁ ἀνθρώπος εἶναι φύσει νοητικὸς, καὶ ἐλεύθερος, ἐπειδὴ ἐμπορεῖ νὰ διακρίνῃ τὴν

κα-

κατάστασίν του; να προβάλλη εἰς ἑαυτὸν τί-
 λος τί, να προνοῆ, καὶ να μεταχειρίζεται τὰ
 ἀγκυαῖα μέσα, διὰ να φθάσῃ εἰς τὸ σκο-
 πούμενον τοῦτο τέλος. λοιπὸν ἡ φυσικὴ κατά-
 στασις τοῦ ἀνθρώπου πρέπει να ἦναι τοιαύ-
 τη, ὥστε να συμφωνῆ μετὰ τὴν φύσιν καὶ με-
 τὸν ὀρθὸν λόγον. ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα θεωροῦνται
 καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν κατάστασιν, σιμὰ τῶν
 ἄλλων καλῶν, τὰ ὅποια ἡ φυσικὴ δὲν ἔχει.
 καὶ ἐδῶ βέβαια ὁ πολίτης ἄνθρωπος πρέπει
 να ζῆ συμφώνως μετὰ τὸ φυσικὸν δικαίωμα καὶ
 μετὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. Ποῖος δὲ δὲν θέλει ὁμο-
 λογήσειν τὴν πολιτικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου
 εὐδαίμονα καὶ πρέπουσαν εἰς τὸν ἄνθρωπον
 πολὺ καλῆτερα παρὰ ἐκείνην τὴν φυσικὴν λε-
 γομένην; Τὴν ἀνάγκην τῆς πολιτικῆς ζωῆς μαρ-
 τυροῦν ὅλα τὰ ἔθνη, διότι κανὲν δὲν εὗρίσκει-
 ται τόσο βάρβαρον καὶ ἀπολίτιστον, ὥστε
 να μὴν ἔχη πολιτικὴν τινὰ διοίκησιν. Διηγεί-
 ται ὁ Ἐμπειρικὸς Σέξτος ὅτι οἱ παλαιοὶ Πέρ-
 σαι ἐσυνήθιζαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασι-
 λέως των να μένωσι πέντε ἡμέρας χωρὶς κυ-
 βερνήτην, καὶ να ζῶσιν εἰς ταραχάς. ἔκα-
 μναν δὲ τῆτο, διὰ να δείξωσι τὴν ἀνάγκην τῆς
 ἐξου-

ἐξουσίας, καὶ νὰ ἐπιστηρίξωσι τὸν λαὸν εἰς τὴν πρὸς τὸν ἡγεμόνα εὐπειθείαν καὶ ὑποταγήν· διότι ἐδοκίμαζαν εἰς τὰς ὀλίγας ταύτας ἡμέρας ὅλα τὰ δεινὰ τῆς ἀναρχίας, φόρους, ἀρπάγας, καὶ ἄλλα τοιαῦτα δεινὰ· ὥστε καὶ οἱ εἰς δὲν ἔμενε, χωρὶς νὰ ἐπιθυμήσῃ βασιλέα· οὗτος ὅμως ὁ τρόπος ἦτον ἀνόητος καὶ ἀπάνδραπος.

Ἐκαστος ἀνδραπὸς θεωρούμενος ὡς μέλος ἀνδραπίνης τινὸς κοινότητος, ἔχει συνθήκας μὲ αὐτὴν ὁμολογουμένης, ἐν καὶ δὲν γράφονται. Αἱ συνθήκαι αὗται τὸν ὑποχρεοῦν νὰ ἦναι δίκαιος, νὰ ὑποτάσῃ τὰ προσωπικά του συμφέροντα εἰς τὰ κοινὰ, νὰ ὑπερασπίζεται μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις τὴν πολιτικὴν ταύτην κοινότητα, τῆς ὁποίας ἔγινε μέλος, νὰ δυσιάζῃ εἰς τὴν διαφύλαξιν ἢ εὐτυχίαν τῆς μέρος τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπαρχόντων, νὰ τὴν δουλεύῃ μὲ τὰ προτερήματά του καὶ μὲ τὴν παιδείαν του, νὰ μὴ ἐνοχλῇ ποσῶς τοὺς συμπολίτας του εἰς τὰ κτήματά των, εἰς τὴν δίκαιαν χρῆσιν τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν αὐτῶν δυνάμεων, καὶ εἰς ἕνα λόγον, νὰ συντρέχῃ κατὰ τὸ δυνατόν μὲ πίστιν καὶ προ-

δυ-

ΜΕΡΟΣ Β'. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'. 217

Συμμίαν· εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ κοινοῦ συμμε-
 ρητος· Αὐταὶ εἶναι αἱ συνθήκαι, τὰς ὁποίας
 ἕκαστος πολίτης κάμνει εἰς ὅποιαν κοινωνίαν
 ἀνθρώπινην γίνεται μέλος· αὕτη δὲ ἀμοιβαίως
 ὑποχρεόνεται εἰς αὐτὸν, καὶ ἂν δὲν γίνωνται
 ἔγγραφα· περὶ τούτου, ὑποχρεόνεται φυσικὰ νὰ
 ὑπερασπίζεται τὰ δίκαιά του, τὴν φυσικὴν
 καὶ ἡθικὴν του ὑπαρξιν, ἡγουν τὴν ζωὴν καὶ
 τὴν τιμὴν του· νὰ τοῦ εὐκολύνη τὰ μέσα τῆς
 εὐτυχίας του, καὶ νὰ τοῦ βεβαιόνη τὴν εἰρηνι-
 κὴν ἀπόλαυσιν τῶν ὑπαρχόντων, τὰ ὅποια δι-
 καίως ἀπέκτησε· μὲ τοὺς κόπους καὶ μὲ τὰ
 προτερήματά του· Διὰ νὰ ἐκτελοῦνται ὁμῶς
 καλῶς αἱ ἀμοιβαῖαι αὐταὶ συνθήκαι τοῦ πο-
 λίτου πρὸς τὸ κοινόν, καὶ τοῦ κοινοῦ πρὸς τὸν
 πολίτην, εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνεταί ἐξαρχῆς
 κοινὴ καὶ μερικὴ ἐπιμέλεια διὰ τὴν ἡθικὴν
 μόρφωσιν τῶν πολιτῶν καὶ διὰ τὴν γύμνασιν
 τῶν νοητικῶν αὐτῶν δυνάμεων· Πρώτιστον λοι-
 πὸν πάντων καὶ ἀναγκαιότατον εἰς πᾶσαν ἀν-
 θρώπινην κοινωνίαν, ἥτις μέλλει νὰ συντηρῆ-
 ται μὲ εἰρήνην, μὲ δόξαν καὶ εὐτυχίαν, πρῶ-
 τιστον λέγω καὶ ἀναγκαιότατον εἶναι νὰ συ-
 στήσῃ παιδαγωγεῖα, καὶ σχολεῖα τῶν ἀναγ-
 καίων·